

Az örmény anyától és magyar apától származó *Halász Gyula* (1899-1984) Brassóban született, Budapesten, majd Berlinben végezte tanulmányait, s 1924-ben Párizsban telepedett le. Harminczévesen kezdte a párizsi éjszakákat fotózni. Ekkor ismerkedett meg *André Kertésszel*, akit elkísért fotóriportjaira. Szívesen töltött időt a szürrealistákkal (majd más művészekkel, köztük *Picassóval* is), de azt vallotta, hogy fotóiban mindig csak a valóságot akarta kifejezni, mert nincs annál szürreálisabb. Az 1932-ben már Brassai néven megjelentetett *Párizs éjszaka* című fotógyűjtemény szemléletében és technikájában is páratlan pillanatfelvételei ma már ikonoknak számítanak, már csak azért is, mert a negatívak 1932-ben eltűntek, és csak 1987-ben kerültek elő.

(Megjelent az MTI-Panoráma után a Transindex weboldalon, 2006. okt. 6-án)

* * *

Meghívó

Fővárosi Örmény Klub

2006 év november 16-án 17 óra :

Magyarok Háza, (V. Budapest, Semmelweis u. 1-3.)

Műsor:

1. Kirkósa Péter hegedűművész, a XI. ker. ÖKÖ képviselője virtuóz darabokkal üdvözli a jelenlévőket
 2. Dr. Forgács Barnabás, a XI. ker. ÖKÖ képviselőjének videofilm bemutatója: Zarándokúton Olaszországban 2006-ban Szt. Lázár szigetén, Velencében, Pádovában és más városokban
 3. A filmbemutató utáni állófogadás.
- Dr. Keszy-Harmath Péterné a Bp. VIII. ker. ÖKÖ képviselője által készített örmény ételkülönlegességek kóstolója
(Az estet Bp. Főváros XI. ker. Újbuda Örmény Kisebbségi Önkormányzata (1113 Bp. Bocskai u. 39-41) rendezi.

* * *

Bemutatkoznak új képviselőink

A Fővárosi Örmény Klub október 19-i estjén bemutatkoztak a 2006. október 1-i örmény kisebbségi választásokon új mandátumhoz jutott képviselőink. A hangulatos estről képriportban emlékezünk meg.

* * *

Magyarország térképét újra kell rajzolni, mert a tudósok rájöttek, hogy Magyarország a csodával határos.

* * *

Bura László

Szakítópróba

A szatmári római katolikus egyházmegye megpróbáltatásai a 20. század derekán
(1. rész)

A szatmári római katolikus egyházmegye közel 200 éve alakult s vált a világegyház helyi részegyházává, közösségévé. Az egyházmegye területe az első világháborút követően - az 1940 és 1945 közötti időszakot kivéve - az állami közigazgatás tekintetében több utódállam között oszlott meg. A Szatmárnémetiben (Romániában) székhelyét fenntartó megyéspüspök a Magyarország és Csehszlovákia, később a Szovjetunió közigazgatási területéhez tartozó részeket helynökök révén kormányozta. Az 1990-es éveket követően a szatmári püspökséget az egykori püspökség Románia területén lévő részei alkotják.

A teljes egyházmegye történetének szakszerű megírása a fentiek fényében igen szerteágazó és munkaigényes feladat. Csekélyebb mértékben ugyan, de hasonlóan ilyen a mai, területileg megfogyatkozott püs-

pökségé is. Megnehezíti a feladatot, hogy - mint valljuk - az egyház láthatónak és láthatatlannak kettős egysége, az a látható intézmény és szervezeti közösség, amelyben a láthatatlan kegyelmi valóság, az isteni üdvösség megvalósul; emberi és isteni elemekből álló egyetlen, összetett egész. Az egyháztörténeti tárgyú munka tehát nem lehet pusztán jelentős pillanatok, események, folyamatok „tárgyszerű” számbavétele, egymás mellé állított tények sorolása - de valamilyen illusztrált dogmatörténet sem.

Az egyháztörténet teológiai diszciplína, mivel a természetes megismerő-képesség mellett a megismerés különös (ráción felüli) forrását és mércéjét is alkalmaznia kell a kinyilatkoztatást: következésképp nem szabad szétválasztanunk az egyszerre jelen lévő természetet és természetfelettit - amit viszont nagyon megnehezít vizsgálatuk egymásétól eltérő módszere is.

Tanulmányunkban a fentebbi elvek és szempontok szellemében kíséreljük meg áttekinteni az egyházmegye történetének azt az évtizednyi időt kevéssel meghaladó korszakát, amelynek kezdő időhatára az egyházmegye területének szovjet megszállását (majd a román állam közigazgatása alá kerülését) megelőző hónapok, „végpontja” pedig az egyház Rómától való elszakítási kísérletének meghiúsulása.

A szatmári részegyház élete és eseményei tulajdonképpen nem szakíthatók ki a nagyobb, egyetemesebb keretektől, konkrétan az országos eseményekből, esetenként az egész kommunista táborra jellemző folyamatokból, de a korszak bemutatásában a főbb események és szellemi áramlatok részletes bemutatására nem törekszünk, ugyanis ezek a helyi egyházat alkotó közösség számos tagjának sorsában egyéni életét érintő eseményekként, egyéni sorsokban realizálódnak, sokaságuknak külön-külön számbavétele azonban az egészet, az összképet tekintve az általánost nem módosítja.

A szatmári egyházmegye nevezett korszakáról igen kevés az egykorú írásbeli dokumentum, némelyik eseményére is csak érintőlegesen utal külföldön megjelent egyháztörténeti munka. Több, az 1990-es változást követő időszakban megírt egyháztörténeti munka viszont már foglalkozik ennek az időszaknak a folyamataival, jelenségeivel is. Többnyire kortársak - résztvevőknek vagy az események tanúinak - szóbeli vagy írásbeli közléseire alapozva. A visszaemlékezők közlései többször ellentmondóak, az adatközlésben pontatlanok, egyoldalúak. Az immár írásba foglalt visszaemlékezéseket, közléseket olvasva a visszaemlékezőt olykor elfogultnak, az események, személyek megítélésében némely esetben túlzóan énközpontúnak érezzük.

A forrásokból merített adatok és hivatkozások közlésekor tanulmányunkban elfogulatlanságra és pontosságra törekszünk, az események, „szereplők”, jelenségek megítélésében a kortársak mércéjével mérünk, megítélésükben ugyanis minden más mérce csal. Az egyéni cselekedeteket, megnyilatkozásokat korabeli, némely esetben későbbi megítélésüknek megfelelően idézzük ugyan, valós értéküket azonban nyilvánvalóan a nagyobb történelmi távlat fogja megmutatni.

Amikor 1942-ben az egyházmegye a három évvel korábban lemondott *Fiedler István* helyébe *Scheffler János* személyében új megyéspüspököt kapott, az egyházmegye területe - rövid ideig - az alapítása korabelivel egyező volt, a második világháború befejeződése után viszont ismét több ország területe között oszlott meg. Romániában maradt a székhelye: Szatmárnémeti, valamint a szatmári és a máramarosi főesperesség-be szerveződő öt esperesi kerület. Romániában élő híveinek száma mintegy hetvenezer, többségükben magyar anyanyelvűek, a sváb származásúak egy része még őrzi német (sváb) anyanyelvét, többsége csak származástudatát, kevés köztük a szlovák nyelvű. Román anyanyelvű római katolikusok még nem éltek az egyházmegye területén.

Az egyházmegyét és a területén élőket a Trianon utáni időszak gazdasági (román földreform) és társadalmi-politikai intézkedések és áramlatok érintették (a magyarság nemzeti elnyomása, a vissza németesítési törekvések: a magyar nyelvű egyházi iskolák és óvodák megszüntetése, az irredentizmus, a magyar revizionizmus), 1940 után a hitleri propaganda hatására megjelentek a nemzetiszocializmus és a fasizmus eszméi (a Volksbund szervezkedése, katonákat toboroztak az SS-be), terjedt az antiszemita propaganda, s az egyháznak, a híveknek szembesülniük kellett a zsidók deportálásával is.

Szatmárnémeti bombázásakor a püspökséget ért találat következtében majdnem egészében elpusztult a püspök udvari papsága, 1944 őszén a német identitású hívek jelentős hányada (esetenként egész községek papjukkal együtt) Németországba távozott, számos egyházmegyés pap is külföldre költözött. Az orosz csapatok bevonulásával egyszerre megtorpant az egyház életében a háború befejezése előtti három év során szembetűnő fellendülés (új plébániák, filiák szervezése, katolikus gimnáziumok, tanítóképzők, elemi iskolák, óvodák, szeminárium, Mária-kongregációk, katolikus sajtó, könyvkiadás, új szerzetesrend (szaléziek) megtelepülése, Katolikus Karitás, Katolikus Akció). 1945 januárjában sokezer sváb származású (többségében német nevű) hívőt a Szovjetunió munkatáboraiába deportáltak. A román közigazgatás beve-

zetésekor újra megjelent (s fokozatosan erősödött) a román nacionalizmus. Mint minden szomszédos kommunista vezetőségű államban, Romániában is megkezdődött a vallásellenes uszítás, az ateista propaganda, az egyház és a vallásgyakorlás tervszerű visszaszorítása, illetőleg a megsemmisítésükre való törekvés. Az ötvenes évek elejétől Romániában minden szakterületen (minisztériumokban, központi intézményekben) szovjet tanácsosokat alkalmaztak, ők irányították a gazdasági, politikai életet is.

Nem egyszerűen a korszak pusztá eseménysorát szeretnők számba venni, hanem arra is szeretnénk valamelyes választ keresni, hogyan alakult ebben az időszakban Jézus küldetése egyházában, illetőleg a krisztushívőknek a szatmári részegyházon belüli közösségében.

Kiindulásul szolgáljon az a tény, hogy a részegyházban az apostolutód a püspök, ő őrzi, az apostoli hagyomány folytonosságát, és a hagyományról tett tanúságával biztosítja annak hitelességét, öröködi a krisztushívők felett, tanításával őrzi és terjeszti a hitet.

Scheffler János 1945. februárjában kiadott körlevelében erre utalva figyelmeztet: „Mindenkor, de különösen ilyen rendkívüli nehéz időkben fontos, hogy az eseményeket szent hitünk fényénél lássuk és az Isteni Mester szándéka szerint jól megértsük.” A híveket a Gondviselésre emlékeztetve vigasztalja: „A helyes kiindulás: Minden, ami velem és szent Egyházzal történik, Isten akaratából, legalább megengedő akaratából történik. A világtörténelem eseményeit láthatatlanul a hatalmas Isten irányítja, igaz, másodlagos okok által, de a fő irányító, az első és legfelső ok (causa prima) maga az Isten.” Ezért az egyetlen helyes és lehetséges magatartásunk: imádni és elfogadni. „Úgy, ahogy a Mester tette: »Igen. Atyám, mert tetszett Neked« ”.

Scheffler János pontosan világít rá a helyes egyházképre, amikor világosan kimondja: kemény próbák, megpróbáltatások, szenvedések következhetnek, ugyanis az istentagadáson alapuló új társadalom téves elveket fog hirdetni, kérdésessé válhat maga az (isten)hit is, elhomályosulhat a szeretet parancsa, eluralkodhat a gyűlölködés. Veszélybe kerülhet Krisztus földi helytartójához, a pápához való hűség is. De ez szervesen hozzátartozik az egyház életéhez - emlékezzünk rá: a (Messiásnak is szenvednie kellett, sőt meg kellett halni.

A fenti szellemben folytatja: (az egyházat) „érhetik kemény próbák. De ezeket az Úr megjövendölte. Ezek szervesen hozzátartoznak az Egyház életéhez. Nagy-tévedés azt gondolni, hogy az Egyház legszebb és legtermékenyebb korszakai a külső fényvel övezett korok. A kényelmes jámborság és az összkomfortos kereszténység nem Krisztus stílusa. Az elpuhít, hanyatlást jelent.”

A püspök jól látta, hogy az uralomra jutott rendszer olyan eszméket és törekvéseket is fog hangoztatni - társadalmi egyenlőség, közjól stb. -, amelyek keresztényi módon megélve sokakat közelebb vihetnek a Teremtőhöz: „Az Egyház örökre szóló küldetése nincs meghatározott társadalmi és gazdasági rendszerhez kötve. A történelem folyamán Istentől nyert vitalitással tudott beilleszkedni minden új történelmi keretbe. Most is. Egyenesen örül olyan életformának, amely becsületes és igazságos lélekkel a népnek mind szélesebb rétegeit akarja a Teremtő szándékai szerint boldoggá tenni.”

Tudja, hogy a hívek és a papság is szembesülni fognak a kommunista társadalomban alakuló szervezeti-politikai élettel, ezért figyelmeztet: „A papok gondosan tartózkodjanak mindennemű pártpolitikától. A pap nem lehet egy pártnak a tagja, mert ő »mindenkinek mindene, hogy mindenkit üdvözítsen« (1Kor 9,22). Magától értetődik - folytatja -, hogy vallásellenes pártnak, vagy szervezetnek sem pap, sem világi hívő nem lehet tagja.”

Félreérthetetlenül megfogalmazza (és minden kerületi esperesi gyűlésen elmondja) a lehetséges keresztény magatartást: a hatalomnak engedelmessé kell mindabban, ami nem érinti a hit dolgait. A hit dolgaiban azonban megalkudni nem szabad.

Scheffler is elmehetett volna az országból, *Apor Vilmos* vértanúhalála után felajánlották neki a megüresedett győri püspökséget. Ő azonban hű kívánt maradni egyházmegyéjéhez, közölte: nem kéri, és csakis a pápa kifejezett óhaja esetén vállalja el.

(Megjelent a Keresztény Szó 2001 áprilisi számában)
Folytatjuk

* * *

A Forradalom évfordulóján a tabáni '56-os emlékműnél

Az 1956-os Forradalom és Szabadságharc 50. évfordulóján a tisztelet koszorúit elhelyezték:
Merza Krisztina, Dr. Benedek Katalin, Bojtos Jenőné és Várady Mária,
a Budavári Önkormányzat képviselői.